

Sessiz Gemi

Prof. Dr. Bilal Eryılmaz'a Armağan

2. Cilt

Sessiz Gemi

Prof. Dr. Bilal Eryılmaz'a Armağan

Editör: Mustafa Lütfi Şen

Yayın No: 143

ISBN: 978-605-73799-1-7

Yayına Hazırlayanlar

Musa Eken

Özer Köseoğlu

Hale Biricikoğlu

Kapak Tasarımı ve Grafik

Elroy Reklam Ajansı

2021

Yayın Hakları

Sertifika No: 15668

© Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları

Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10

Eminönü 34134 Fatih - İstanbul

Telefon: +90 (212) 402 19 00

Faks: +90 (212) 402 19 55

info@mbb.gov.tr

www.mbbkulturyayinlari.com

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

<i>Şükrü Karatepe</i> İdeoloji Kavramının Marksist Dönüşümleri.....	5
<i>Davut Dursun</i> Türkiye’de Darbeler ve “Sağ Siyaset”.....	15
<i>Tarkan Oktay</i> Desantralizasyon ve Özerklik Kavramları Bağlamında Yerel Yönetimler	35
<i>Feruh Tuzcuoğlu, Çiğdem Akman ve Elvettin Akman</i> İstanbul Şehremaneti’nden Günümüze Türk Metropoliten Yönetimi.....	55
<i>Alaeddin Yalçankaya</i> Siyasal Bilimlerde Etik Sorunu	71
<i>Ramazan Şengül</i> Kamu Denetçiliği Kurumu Üzerine Bir İnceleme	89
<i>Hüseyin Özgür</i> Türkiye’de Kamu Politikalarının Gündeme Geliş ve Formülasyon Aşamaları İçin Söylem ve Bilgi Kaynakları (1961–2018): Belediyelere Dair Bir Deneme	105
<i>Bayram Coşkun ve Şeyma Eşki Çaylak</i> Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Ek Protokol Bağlamında Türkiye’deki Yerel Yönetimler Üzerine Bir Değerlendirme	125
<i>İrem Karakoç</i> İzmir’de Osmanlı Kitap ve Su Vakıfları: El-Hac Osman Ağa İbn-i Ali Ağa Vakfı Örneği	143
<i>Hasan Hüseyin Akkaş</i> Covid-19 Sonrası “Yeni Normal” Sürecinde Küreselleşme ve Ulus-Devlet İlişkileri.....	165
<i>Celal Fatih Türe</i> Halk Egemenliği ve Millî Egemenlik Kuramlarına Göre Siyasal Temsilin Farklı Uygulanış Biçimleri.....	183
<i>M. Fatih Bilal Alodah</i> Osmanlı Yönetim Geleneğinde Adâletnâmeler	197
<i>Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta ve Mustafa Kocaoğlu</i> Siyaset Ahlakı ve Siyasetnameler: Kutadgu Bilig Üzerine Bir İnceleme.....	211
<i>Abdulkadir Aksoy</i> Eski Çin Düşüncesinde Erdemli Yönetim: Konfüçyüs ve Lao Tzu’nin İdeal Yöneticileri	223

231	<i>Fikret Dağ ve Veysel K. Bilgiç</i> Türkiye’de Güvenlik Hizmetlerinin Gelişimi
249	<i>Ülkü Arıkboğa</i> Yerel Yönetimlerin Mali Özerkliği ve Türkiye’de Belediyelerin Durumu
269	<i>Erbay Arıkboğa ve Hüseyin Gül</i> Türkiye’de Yerel Seçim Sisteminin Sorunları ve Bazı Öneriler
287	<i>Gürbüz Özdemir</i> Türkiye’de Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Uluslararası Eğitime İlişkin Bir Değerlendirme
307	<i>Yücel İslam</i> Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Kaliteli Kamu Hizmeti Perspektifinde “Elektronik Belge Yönetimi”
321	<i>Abdullah Erol</i> Modernleşme ve Marksizm Özelinde Bir “Kurtuluş” Aracı Olarak Eskatoloji
335	<i>Yıldırım Erbaş</i> Entelektüel Bağımlılık ve Türkiye Solu: Türkiye Solunun İbn Haldun ile İlişkisinin Kısa Tarihi
347	<i>Arzu Dilaveroğlu</i> Kamu Yönetimi İçin Sosyal Medya Politika Önerisi
361	<i>Demokan Demirel ve Gizem Kabasakal</i> Kamuda Etik Bilinci Yerleştirmede Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun Rolü
377	<i>Burcu Taşkın</i> Osmanlı İmparatorluğu’nda Gayrimüslim Tebaa’nın Yönetimi ve Yönetimdeki Gayrimüslimler
397	<i>Tahsin Güler</i> Bürokrasiyi Kontrol Etmede Denetim ve Hak Arama Mekanizmalarının Önemi
413	<i>Mesut Kayaer ve Salih Çiftçi</i> Türk Kamu Yönetiminin Değişimi: 1923-2000 Dönemi

TÜRKİYE'DE YEREL SEÇİM SİSTEMİNİN SORUNLARI VE BAZI ÖNERİLER

Erbay ARIKBOĞA*

Hüseyin GÜL**

Özet

Bu çalışmada 2021 yılında tamamlanmış bir projenin bulgularından hareketle, belediyeler özelinde, Türkiye'deki yerel seçim sistemi tartışılmakta ve çeşitli öneriler getirilmektedir. Çalışmada önce Türkiye'de yerel seçim sistemiyle ilgili düzenlemelerin bir değerlendirmesi ve eleştirisi yapılmaktadır. Ardından aday adaylığı, listeler, ön seçim, tercihi oy, kontenjan adaylığı ve seçim barajı bağlamında yerel seçim sistemi tartışılmakta ve sistemi iyileştirici öneriler sunulmaktadır.

GİRİŞ

Türkiye'de seçim sistemiyle ilgili tartışmalar dönem dönem yoğunlaşmaktadır. Ancak bu tartışmaların genellikle ulusal seçimler (milletvekilliği seçimi) üzerine yapıldığı görülmektedir. Son dönemde bu tartışmalara Cumhurbaşkanlığı seçim sistemi tartışmaları da eklenmeye başlamıştır. Buna karşılık yerel seçim sistemi üzerindeki tartışmalar oldukça sınırlıdır. Yerel seçim sisteminin ulusal seçimlerden ayrılan önemli yönleri ve kendine özgü sorunları söz konusudur. Bu nedenle yerel seçim sisteminin ayrıca ele alınıp tartışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yerel seçimlerin, ulusal siyasetin gölgesinde kaldığı yönünde yaygın görüşler ve eleştiriler söz konusudur. Bu bağlamda yerel seçimlerin, ülkedeki ana siyasi tartışmaların ve ulusal politikaların etkisi altında kalabildiği, ulusal iktidar için bir güvenoyu veya yakın gelecekteki ulusal seçimlerin bir ön provası gibi görülebildiği belirtilmektedir (Kösecik, 2005: 254-255; Çitçi, 2005: 34-38; Turan, 2008: 299 vd.; Gül vd. 2014: 113; Kamalak vd. 2013; Akbulut, 2004: 8). Yine yerel seçimler, bazı durumlarda ülkedeki büyük siyasi değişimlerin öncü göstergeleri olabilir. Ancak bu tür etkilerin, yerel seçimlerin ana çıktısı değil, *yanaklı* olduğunun farkında olmak gerekir. Çünkü yerel seçimlerde, yukarıdaki genel okuma ve değerlendirmelerin ötesinde, örneğin bir belediye için başkan ve meclis üyeleri seçilmektedir. Söz konusu seçilmiş kişiler, belli bir dönem boyunca belediye yönetiminde söz sahibi olmakta, karar verme ve kamu hizmeti sunma sürecinde rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, bir proje¹ kapsamında yapılmış çalışmaların bir kısmı sunulmaktadır. Söz konusu proje faaliyeti kapsamında, veri elde etme yöntemi olarak odak grup görüşmele-

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, SBF, erbayarikboga@gmail.com

** Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, gulhuseyin@yahoo.com

¹ *Yerel Yönetim Reformu III. Aşama Projesi (LAR III Projesi)*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen ve IPA Fonları çerçevesinde Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bir projedir. Bu projedeki alt faaliyetlerden biri, "Yerel seçim sistemi reformu ve belediye meclislerinin güçlendirilmesidir." Söz konusu proje faaliyeti, bu çalışmanın yazarları tarafından 2021 yılında tamamlanmıştır. Bu çalışmada, bu proje faaliyeti kapsamında elde edilen bulgu ve bilgilerin bir kısmı paylaşılacaktır.

ri ve bölgesel toplantılar yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinde, yerel seçim sisteminin aksayan yönlerini ve temsille ilgili sorunları ve önerileri tespit edebilmek amacıyla farklı kesimlerden katılımcılar yer almıştır. Bu kapsamda belediye meclis üyeleri ve başkanları, merkezi yönetim, STK ve akademi temsilcileri gibi toplam 53 farklı aktörlerle görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler 2021 yılı Mart-Nisan aylarında gerçekleştirilmiştir (bkz. Ek 1). Bu görüşmelerin ardından, odak gruplarda elde edilen bulgu, sorun ve önerileri tartışmak üzere geniş katılımlı altı bölgesel toplantı yapılmıştır. Bu toplantılara büyükşehir ve ilçe belediyesi meclis üyeleri, kent konseyi üyeleri, muhtarlar, akademisyenler, belediye birim sorumluları ve merkezi yönetimden aktörler katılmıştır. Bölgesel toplantılar 2021 yılı Haziran-Temmuz aylarında gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılara farklı kesimlerden 300 civarında kişi katılmıştır (bkz. Ek 2).

Türkiye’de yerel seçim sisteminin sorunları ve aksaklıkları üzerine, literatürde az da olsa, çeşitli tartışmalar söz konusudur. Çalışmanın ilk bölümünde bu tartışmalardaki önemli vurguların neler olduğu belirtilecek ve yerel seçim sisteminin eleştirel bir tasviri yapılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, projede yürütülen tartışma, öneri ve değerlendirmeler ışığında, yerel seçim sistemini geliştirmeye dair tartışma ve önerilere yer verilecektir. Bu çalışmada BŞB meclisleriyle ilgili tartışmalara yer verilmemiştir. BŞB meclislerinin temsil yapısı farklıdır ve başka bir yazının konusudur.

1. TÜRKİYE’DEKİ YEREL SEÇİM SİSTEMİNİN ELEŞTİREL TASVİRİ

Yerel seçimleri düzenleyen yasa, 1984 tarihli ve 2972 sayılı kanundur. Bu yasada, 1988’de getirilen ek seçim tekniği (kontenjan adaylığı yöntemi) dışında, önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Bu yasada seçim sistemine ilişkin bazı önemli düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

- Belediye meclis üyeliği seçiminde *nispi temsil sistemi* benimsenmiştir.
- Meclis üyeliği seçiminde, her belediye *tek seçim bölgesidir*. Dolayısıyla partiler, bir belediyede tüm meclis üyesi adaylarının yer aldığı tek liste ile seçime girmektedir. Nispi temsil sisteminde, seçim bölgesinin büyük olması, temsilde adaleti daha iyi sağlar. Dolayısıyla tek seçim bölgesine dayalı bu uygulama, söz konusu amaca daha iyi hizmet etmektedir.
- Meclis üyeliği seçiminde, *kapah ya da sabit liste* yöntemi söz konusudur. Bu durum, seçmene liste üzerinde, meclis üyesi adayları arasında tercih yapma imkanı vermemektedir. Seçmenlere, partilerin yaptığı sıralamayı değiştirme hakkı verilmemiştir.
- Belediye meclis üye sayıları, belediyelerin nüfus büyüklüğüne göre yasayla belirlenmiştir (2972/5-b). Buna göre meclis üye sayıları 9 ila 55 arasında değişmektedir. Nüfusu 10 bine kadar olan belediyelerde 9 meclis üyesi seçilirken, eğer 1 milyon nüfus eşiğini aşan belediye olursa bu belediyelerde 55 meclis üyesi seçilir.
- Meclis üyeliği seçiminde, *onda birlik çakarmah baraj* sistemi söz konusudur. Bunun ayrıntıları aşağıda açıklanacak ve tartışılacaktır.
- Meclis üyeliği seçiminde, *kontenjan adaylığı* adı verilen bir *seçim primi* söz konusudur. Meclisteki sandalyelerin yaklaşık %10’u, meclis üyeliği seçiminde en yüksek oyu alan partiye bir *çoğunluk ödülü* olarak verilmektedir. Diğer sandalyeler, onda birlik baraj ve D’Hondt yöntemine göre hesaplanarak partiler arasında dağıtılmaktadır.

- BŞB meclisleri için ayrı bir seçim *yapılmaz*. BŞB meclisleri, ilçe belediye başkanları ve ilçe belediye meclis üyelerinin (yasada belirtilen usule göre belirlenen) beşte biriyle oluşmaktadır (2972/6 ve 24). Ancak BŞB meclislerinin temsil yapısı ve sorunları farklı olduğu için, bu çalışmada ele alınmayacaktır.
- Belediye başkanlığı seçiminde, *basit çoğunluk* yöntemi benimsenmiştir. Seçim bölgesi yine belediye sınırlarıdır. Rakiplerinden *bir oy daha fazla* alan aday, belediye başkanlığı seçimini kazanmaktadır.

Yerel seçim sisteminin ana hatları bu şekilde özetlenebilir. Şimdi yerel seçimlerle ilgili, literatürdeki ana tartışmaları kısaca görelim.

- Türkiye’de yerel seçim sistemi, özellikle onda birlik çıkarmalı baraj ve kontenjan adaylığı yöntemlerine yer vererek, başkanların arkasında mecliste *bir çoğunluk yaratmayı* ve bu yolla *başkanların elini güçlendirmeyi* amaçlamaktadır. Başka bir ifadeyle yerel seçim sistemi, yönetimde istikrarı öncelemektedir. Ancak bunu yaparken, temsilde adalete büyük ölçüde zarar vermektedir (Arıkboğa, 2008: 193-194 ve 2012: 132; Akbulut, 2002).
- Yerel siyasette kadınların temsili yeterli olmaktan uzaktır (Alkan, 2005; Negiz, 2012; Arıkboğa, 2019; Üzmez, 2020: 94). Belediye meclis üyeleri arasında kadın üye oranı %10’lar düzeyindedir. Kadın belediye başkanı oranı ise çok daha düşüktür, %2-3 civarındadır. Yerel seçimlerle ilgili yasada, kadın adaylara pozitif ayrımcılık yapılacağına dair hükümler yer almamaktadır.
- Seçimlerde adayların belirlenmesinde siyasal partilerin ön seçime başvurma oranı düşüktür. Partiler adaylarını genelde ön seçim dışındaki diğer yöntemlerle (temayül yoklaması, merkez yoklaması vb.) belirlemektedir.
- Meclis üyeliği seçiminde aday-seçmen ilişkisi zayıftır. Tercihli liste uygulaması olmaması nedeniyle, seçmenler meclis üyeliği seçiminde, adaylardan ziyade partilere oy vermektedir (Üzmez, 2020: 100; Kösecik, 2011).
- Meclis üyeleri, genellikle *serbest çalışan* mimar, mühendis, avukat, mali müşavir, doktor, eczacı gibi mesleklerden veya esnaf, tüccar ve emekli gibi kesimlerden seçilmektedir. *Kamu görevlileri*, istifa etmedikçe aday olamamaktadır (Üzmez, 2020: 98; Kösecik, 2011). Kamu görevlileri, belediye başkan adaylığı için istifa edebilir, ancak *meclis üyeliği için* memuriyetten istifa edip aday olmak pek rastlanan bir durum değildir. Bu durum meclis üyeliğini, belirli meslek grupları için daha erişilebilir hale getirmektedir.
- Yerel seçimlerle ilgili yasada, seçim ittifakları düzenlenmemiştir. 2019 yerel seçimlerinde, seçim ittifakları fiili olarak işletilmiştir (Üzmez, 2020: 92). Bu fiili durum nedeniyle, bir belediye için ittifak yapan partilerden birisi seçime girerken diğeri(leri) girmemekte, o partinin meclis üyesi adayları kendi partisinden istifa etmekte ve diğer partinin listesinden seçime girmektedir. Seçimden sonra herkes kendi partisine geri dönmektedir. Belediye başkanlığı seçiminde ise ittifak içindeki partilerden biri aday çıkarmakta, ittifaktaki diğer parti(ler) o adayı desteklemektedir.

Yukarıda sıralanan eleştiri ve değerlendirmeler önemlidir. Bu değerlendirmeler arasında altı çizilmesi gereken en önemli düzenlemelerden biri, *onda birlik çıkarmalı baraj yöntemidir*. Bu yöntem, yerel seçim sisteminin en sorunlu yönlerinden birini oluşturmaktadır.

Dolayısıyla bu yöntemi biraz daha ayrıntılı ele almak gerekir. Bunun için önce Anayasal düzenlemeyi hatırlamakta, ardından bu yöntemi tartışmakta yarar vardır.

1982 Anayasasında, 1995 yılında yapılan değişiklikte, seçim kanunlarıyla ilgili şu hükme yer verilmiştir (Madde 67/7):

“Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini *bağdaştırarak biçimde* düzenlenir.”

Bu hükmün anlamı basitçe şu şekilde ifade edilebilir: Seçim kanunları, tek başına yönetimde istikrarı veya sadece temsilde adaleti amaçlayacak şekilde yapılamaz. Yapılacak seçim kanunlarının, bu iki amaca farklı şekillerde hizmet edecek türde *karma yöntemleri içermesi* gerekir. Meselenin *daha iyi anlaşılması için*, basitçe, bazı somut yöntemlerle konuyu açmak yararlı olabilir. Örneğin seçim kanunu nispi temsil sistemini öngörebilir (temsilde adalet amacı), ancak diğer taraftan *makul oranda bir seçim barajı* kabul edebilir (yönetimde istikrar amacı). Benzer şekilde, nispi temsil sistemi uygulanırken, birinci gelen parti için *makul bir çoğunluk primi* (yönetimde istikrar amacı) öngörülebilir, kontenjan adaylığı yönteminde olduğu gibi. Bu yöntem, temsilde adaleti bir miktar bozarken, buna karşılık mecliste bir partinin çoğunluk sağlamasını bir miktar kolaylaştırabilir (yönetimde istikrar).² Aşağıda yerel seçim yasasında yer alan onda birlik çıkarmalı baraj yöntemi, Anayasal kural bağlamında tartışılacaktır. Ancak buna geçmeden önce, yönetimde istikrar bağlamında bir hususu daha netleştirmek gerekir.

Türkiye’de bazı kişiler, belediyenin yürütme organının yani belediye başkanının doğrudan seçiliyor olması nedeniyle, yönetimde istikrarı *dar anlamda* anlama eğilimindedir. Bu görüşe göre, belediye başkanı beş yıllığına seçilmektedir. Yönetimde istikrar bu sayede zaten sağlanmaktadır. Dolayısıyla belediye meclisinin seçiminde, *tamamen* temsilde adaleti önceleyecek bir seçim sisteminin düşünülmesi gerektiği söylenir. Ancak unutulmaması gerekir ki, belediye meclisinden yeterli desteği alamayan bir başkan, beş yıl boyunca görevine devam edecek olsa dahi, bazı adımları atmakta ve bazı konuları hayata geçirmekte zorlanacaktır. Bu başkanlar günlük rutin hizmetleri yerine getirirken pek fazla zorlukla karşılaşmaz, ancak yeni atılımlar yapmak istediklerinde meclisin çeşitli engellemeleri ile karşı karşıya kalabilir. Özellikle katı parti disiplininin veya günümüzdeki gibi ikili ittifakın geçerli olduğu siyasi yapılarda bu durum gözlenebilmektedir. Dolayısıyla yönetimde istikrarı, tamamen meclisten bağımsız olarak ele alan bu değerlendirmeye katılmak pek olası değildir.

Ancak bu cümlelere bakılarak, bir belediye başkanına, rahat ve güçlü bir yönetim sergileyebilmesi için, mecliste çoğunluk *sağlayacak şekilde* bir seçim sistemi yapmak gerektiği sonucu da çıkarılmamalıdır. Böyle yapılırsa (şu anki sistemde olduğu gibi) *sadece* yönetimde istikrar amacı dikkate alınmış olur. Seçim kanunları, Anayasada da belirtildiği gibi, hem temsilde adaleti hem de yönetimde istikrarı birlikte gözetmeli (*sadece* bir tanesini hedeflememeli) ve bu amaçla farklı yöntemleri belli ölçülerde bünyesinde barındırmalıdır. Bundan sonra, son söz seçmene aittir. Seçmenin tercihlerine bağlı olarak belediye başkanı seçilecek ve meclisin üye bileşimi oluşacaktır. Mecliste oluşacak siyasi bileşim, başkanın elini güçlendirebileceği gibi zayıflatılabilir de. Her iki halde de, seçmenin tercihine ve mesajına değer vermek gerekir.

¹ Nispi temsil sistemi, temsilde adaleti daha iyi sağlar; buna karşılık gerek seçim barajı gerekse çoğunluk ödülü, yönetimde istikrarı sağlama amacına hizmet eder. Bkz. Üzmez, 2020: 12.

Şimdi bu noktada, *onda birlik çıkarmalı baraj yöntemini*, Anayasal kurala (...bağdaştırarak biçimde) uygunluk açısından kısaca değerlendirmek yararlı olacaktır. Onda birlik çıkarmalı barajdaki tek sorun, barajın yüksekliği değildir. Onda birlik çıkarmalı baraj, klasik *bir seçim barajı değildir* (Akbulut, 2002: 58). Bir seçim barajında, belli bir *seçim eşiği* öngörülür ve bu eşiği geçen partiler sandalye dağıtımına hesabına dahil edilir. Onda birlik çıkarmalı baraj ise yasadaki şöyle tarif edilmiştir (2972/23):

“Bir seçim çevresinde kullanılan *geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı*, bütün partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı *akanhr...*”

Bu düzenlemede görüldüğü gibi, geçerli oyların %10'u (onda biri) tüm partilerden çıkarılmaktadır. Geriye kalan oylar üzerinden dağıtım hesabı yapılmaktadır. Bu durumda barajın etkisi hem %10'dan daha büyük olmakta, hem de *partilerin geriye kalan oylarının birbirine oram (nispi oram) büyük partiler lehine bozulmuş/değiştirilmiş olmaktadır*. Çünkü *sabit bir sayı* seçime katılan tüm taraflardan çıkarılmakta, bu çıkarma işlemi sonrasında *oy oranları değişmektedir* (Arıkboğa, 2008: 192-194).

Tablo 1'e bakıldığında, onda birlik çıkarmalı barajın *partilerin oy oranını nasıl değiştirdiği* açıkça görülebilir. A partisinin seçimde aldığı oy oranı gerçekte %38,67 iken, sanki oyların %52,44'ünü almış gibi kabul edilmekte ve bu orana göre bir dağıtım yapılmakta, buna göre nispi temsil yöntemi (!) uygulanmaktadır.

Tablo 1. Onda Birlik Çıkarmalı Barajın Partilerin Oy Oranı Üzerindeki Etkisi

	A Partisi	B Partisi	C Partisi	Bağımsız	D Partisi	Geçerli oy toplamı
Aldığı oy sayısı	58.000	40.000	28.000	16.000	8.000	150.000
Oy oranı (%)	38,67	26,67	18,67	10,67	5,33	100
<i>Onda birlik çıkarmalı barajın uygulanması halinde</i>						
Aldığı oy sayısı	58.000	40.000	28.000	16.000	8.000	Kalan oy toplamı
Onda birlik oyun çıkarılması	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000	
Kalan oy sayısı	43.000	25.000	13.000	1.000	0	82.000
Oy oranı (%)	52,44	30,49	15,85	1,22	0	100
Her 1 oyun gerçek değeri	1,36	1,14	0,85	0,11		

Görüldüğü gibi onda birlik çıkarmalı baraj, açıkça, nispi temsil sistemindeki *oransal dağıtım bozucu* bir etkiye yol açmaktadır. Aslında onda birlik çıkarmalı baraj ile oy oranları değiştirilmekte, halkın sandığa yansıyan iradesine müdahale edilmekte ve oylar tekrar oransal (nispi) olarak dağıtılmaktadır. Oy oranları değiştirildikten sonra oransal (nispi) dağıtım yapılamaz! Böyle bir uygulama, belediye meclisinde başkanın elini güçlendirmek için temsilde adaleti açıkça ve ciddi olarak zedelemektedir. Oysa demokrasilerde oy hakkına ilişkin en temel ilkelerden biri, *eşit oy hakkıdır*. Yani her seçmenin 1 oy hakkı vardır. Ancak onda birlik çıkarmalı baraj, bu ilkeye de aykırıdır. Tablo 1'deki veriler dikkate alındığında, örneğin A Partisi seçmenlerinin kullandığı 1 oyun değeri 1,36'ya, B Partisi seçmenlerinin 1 oyunun değeri 1,14'e eşittir. Buna karşılık C Partisi seçmenlerinin 1 oyunun değeri 0,85'e, bağımsız adayı seçenlerin 1 oyunun değeri ise sadece 0,11'e eşittir. Görüldüğü gibi, onda

birlik çıkarmalı baraj nedeniyle herkesin oyu sandığa eşit yansımamakta ve bu nedenle *eşit oy hakkı* ihlal edilmektedir.

Diğer taraftan onda birlik çıkarmalı baraj, *bağımsız adayların* seçim kazanmasını neredeyse imkansız hale getirmektedir. Çünkü geçerli oyların onda biri, bağımsız adayların aldıkları oylardan da çıkarılmaktadır. Tablo 1'deki bağımsız adayın, %1,22'lik *kalan oyu* ile seçimi kazanma ihtimali kalmamıştır. Dolayısıyla onda birlik çıkarmalı baraj, eşit oy hakkına ve "...bağdaştırarak biçimde düzenlenir" şeklindeki Anayasal kurala (Akbulut, 2002: 56) aykırıdır.

Seçim barajının, pek bilinmeyen farklı bir yönü daha vardır. O da *gizli barajdır*. Gizli baraj, yazılı bir kural olmayıp, *matematiksel* bir barajdır. Lijpart, seçim çevresinin büyüklüğü ile seçim barajı arasındaki ilişkiyi, *aynı paramın iki farklı yüzüne* benzetir (Lijphart, 2006: 153). İkisi arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Seçim bölgesi (yani seçilecek temsilci sayısı) ne kadar küçükse, gizli baraj o oranda yüksek olur. Bu nedenle yukarıda, nispi temsil sisteminde tek seçim bölgesine dayalı uygulamanın daha olumlu olduğu belirtilmişti. Ancak belediyelerin nüfus büyüklüğüne bağlı olarak *seçim bölgesinin büyüklüğü* 9, 11, 15, 25, 31, 37... şeklinde değişmektedir. Gizli baraj bir formülle hesaplanabilmektedir.³ Örneğin 9 üyeli meclislerde yüzde 7 civarında, 15 üyeli meclislerde ise yüzde 4 civarında bir gizli seçim barajı oluşmaktadır. Dolayısıyla yasalarda hiçbir seçim barajı *konulmamış olsa dahi*, bu belediyelerde, gizli barajın üstünde oy alamayan partiler ve bağımsız adaylar, meclis üyeliği kazanamaz.

2. YEREL SEÇİM SİSTEMİNİ GELİŞTİRMEYE DAİR TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, sözü edilen *proje* kapsamında elde edilen bulgular çerçevesinde, konuya ilişkin tartışma, öneri ve değerlendirmelere yer verilecektir. Aşağıda bu tartışma ve öneriler, üç başlık altında ele alınacaktır. Ancak bu tartışma ve önerilere geçmeden önce, önerilerin oturduğu bağlama dair bir hususu belirtmek gerekmektedir.

Bilindiği gibi farklı seçim sistemleri vardır. Türkiye'de belediye meclis üyeliği seçiminde *nispi temsil sistemi* uygulanmaktadır. Nispi temsil sistemi, dünyadaki en yaygın seçim sistemidir. Nispi temsilden sonra en yaygın ikinci seçim sistemi, *tek adlı tek turlu sistemdir*, dar bölge çoğunluk sistemi olarak da bilinir (TBMM, 2020: 5 ve 143). Bu ikinci sistemde aday-seçmen ilişkisi oldukça yüksektir. Söz konusu sistemde bir belediye, seçilecek meclis üye sayısı kadar seçim bölgesine ayrılmakta ve her bölgeden sadece bir temsilci seçilmektedir. Basitçe, nüfusları eşitlenmiş her mahalleden birer temsilcinin seçilmesi gibi düşünülebilir.

Ancak tek adlı tek turlu sistemin sadece uygulama biçimi değil, *uygulanabilme koşulları* da nispi temsilden oldukça farklıdır. Zira seçim sistemi ile parti sistemi arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Tek adlı tek turlu sistem (dar bölge çoğunluk sistemi), *iki partili sistemler için uygundur*. Çok sayıda partinin yarıştığı siyasal sistemlerde ise nispi temsil sistemi daha uygundur. Dolayısıyla bu çalışmadaki tartışma ve önerilerde, nispi temsil sistemi içinde kalınmıştır.

³ Gizli baraj, bir formülle hesaplanır. Bu formül şöyledir: $(G = 0,75/M+1)$. Bu formülü basitçe ifade etmek gerekirse, gizli seçim barajı = $0,75/\text{seçim bölgesi büyüklüğü} + 1$ 'dir. (Lijpart, 2006: 153).

2.1. Aday Adaylığı ve Listeler

Belediye başkanı veya meclis üyesi olmanın ilk aşaması aday adaylığı sürecidir. Yerel siyasette yer almak isteyen kişiler, aday olmak için siyasi partilere başvuru yapar. Kişiler partilerden bağımsız olarak da adaylığını koyabilir.

Belediye meclis üyeliği seçiminde, her bir belediye tek seçim bölgesidir. Partiler, belediyenin nüfusuna bağlı olarak, aday listelerini hazırlayıp ilçe seçim kurullarına teslim etmektedir. Bu listeler sabittir, yani kapalı listedir. Seçmene adaylar arasında tercih belirtme hakkı vermez. Bu nedenle parti listelerinde, listenin ön sıralarında yer alan adayların seçilme şansı daha yüksektir. Bu durum aday adayları için, hem listeye girebilmek hem de listenin seçilebilecek sırasında yer alabilmek için mücadele etmesini gerektirir.

Aday listelerinin oluşturulması sürecinde siyasi partiler içindeki etkili faktörler, partinin 1) ilçe teşkilatı, 2) belediye başkan adayı, 3) il teşkilatı ve 4) genel merkezidir. Farklı yerel örneklerde ve farklı partilerde, bu faktörlerin ağırlığı birbirinden farklı olabilmektedir. Genelde daha küçük yerleşim birimlerinde, ilçe teşkilatı ve başkan adayı daha etkili olabilirken, buna karşılık daha büyük merkezlerde genel merkezin görece etkisi artabilmektedir (ayrıca bkz. Kamalak, 2013: 444). Başka bir husus, aday listeleri oluşturulurken, örneğin kadınlara, gençlere ve bazı meslek mensuplarına listelerde yer verilmesi yönünde, genel merkezin yönlendirmesi olabilmektedir. Ayrıca bazı partilerde, kadın ve genç adaylarla ilgili kotalar bulunmaktadır.

Aday listeleri hazırlanırken, belediye başkan adayı, birlikte çalışmayı düşündüğü kişilerin listelerde yer alması için çaba harcamaktadır. Diğer taraftan, parti listesinde yer alan *kontenjan adaylarının*, uygulamada, genellikle başkan adayının tercihinin bırakıldığı görülmektedir.

Proje toplantılarındaki tartışmalarda, meclis üyesi adaylarında aranan veya aranması gereken beş nitelik öne çıkarılmıştır. Bu nitelikler bazen gerçekleşen, bazen de arzu düzeyinde kalan ve eksikliği hissedilen niteliklerdir. Bazı aday adayları, burada sıralanan niteliklerden birkaçına birden sahip olabilir. Bu kişilerin listelere girme şansı daha yüksektir. Söz konusu beş nitelik aşağıdadır:

1. Yerel siyasetin içinde bulunmak, temsil kabiliyeti ve iletişim becerisi yüksek olmak,
2. Teknik ve uzmanlık bilgisine sahip olmak,
3. Listelerde kadın ve genç adaylara yer açma eğilimi,
4. Yerel dinamiklerle bağlantılı olarak oy potansiyeli olduğu düşünülen kişilerden olmak (hemşerilik, aşiret, sülale, güçlü yerel aile vb. aidiyetlere sahip olmak),
5. Akraba veya arkadaşlık ilişkisi içinde olmak.

Partiler, seçimde en çok oy alabileceklerini düşündükleri bir liste oluşturmaya çalışmaktadır. Bu nedenle yukarıda dördüncü maddede belirtildiği gibi, aday listeleri hazırlanırken yerel demografik yapı, hemşeri grupları, mikro milliyetçilik, mezhep yapısı, aşiretler, meslek grupları ve bu tür kesimlerle ilgili STK'lardan gelen talepler etkili olmaktadır. Hatta bazı örneklerde, bu tür grupların ve aşiretlerin adayları, oy potansiyeli nedeniyle, daha az rekabetçi biçimde listelere girebilmektedir. Yine akrabalık bağları ve arkadaşlık ilişkileri de adaylık sürecinde etkili olabilmektedir.

Yerel siyasette dördüncü sırada yer alan niteliğin belli bir ağırlığının olduğu anlaşılma-
birlikte, proje toplantılarında yer alan katılımcılar, dördüncü maddenin etkisinin azalması,
buna karşılık ilk üç maddenin etkisinin artması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılar
bu görüşlerini, belediye meclisi çalışmalarına *aktif katkı sağlama* bağlamında dile getirmiş-
tir. Bu bağlamda yerel siyasetin içinde olan ve iletişim becerisi yüksek adayların halkın
nabzını iyi tutabileceği, belediye ile vatandaş arasındaki etkileşimi artırabileceği; teknik ve
uzmanlık bilgisine sahip adayların meclis ve komisyon çalışmalarına katkı sağlayabileceği;
yine kadın ve genç adayların farklı toplumsal kesimlerin temsiline ve taleplerinin dile ge-
tirilmesine katkı sağlayabileceği ifade edilmiştir.

Belediye meclisinin gündemine gelecek teknik konular ve bu konularla ilgili ihtisas komis-
yonları, çeşitli meslek mensuplarının adaylığı için *bir avantaj* oluşturmaktadır. Bu bağlam-
da partiler, aday listelerinin seçilebilecek sıralarında avukat, mali müşavir, mimar, mühen-
dis, plançı gibi adaylara yer verme eğiliminde olmaktadır. Bununla birlikte küçük veya orta
ölçekli (nüfuslu) bazı belediyelerde, arzu edilmesine rağmen, bu mesleklerden bazılarında
istekli adayların bulunamadığı bilgisi de paylaşılmıştır.

Proje toplantılarında teknik ve uzmanlık bilgisine sahip adaylara yapılan vurgular, belediye faaliyetlerini kuşatma ve işleyişe bütünüyle vakıf olma konusunda, meclis üyelerinin yeteri kadar güçlü ve donanımlı görülmemesiyle de ilişkilidir. Meclis üyeleri, verdikleri kararlardan, yarın hukuken sorumlu tutulabilecekleri endişesini de taşımaktadır. Bu nedenle belediye meclisinde gerek mesleki ve teknik bilgiye sahip gerekse daha nitelikli adaylarla birlikte çalışma isteği ön plana çıkabilmektedir. Meclis üyelerinin bir parti grubu disiplini içinde çalıştığı düşünüldüğünde, uzmanlık bilgisine sahip üyeler, örneğin gündemdeki konunun teknik detayları konusunda parti grubunda diğer meclis üyelerini bilgilendirebil-
mekte ve kararların daha sağlıklı verilmesine katkı sağlayabilmektedir.

Ancak *teknik*, her şey değildir. Toplantılarda yer alan katılımcılar, toplumun nabzını tutan, toplumun değişik katmanlarına hitap eden, halkın sorunlarını meclise yansıtabilecek, temsil kabiliyeti ve iletişim becerisi yüksek, farklı toplumsal kesimlere ulaşmaya imkan verecek adayların meclise girmesi gerektiğini söylemiştir. Bazı katılımcılar, bu niteliklere sahip adayları, en az teknik bilgiye sahip adaylar kadar önemli bulmaktadır. Toplantılarda meclis üyelerinden biri, bu konuya ilişkin görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

“Üniversite mezunu olması gerekmez, ama kendini yetiştirmiş, sahayı bilen, siyasete gerçekten kendini veren, partisinin ilkelerine bağlı ama çok fazla parti militanı olmayan kişiler meclis üyesi olmalı.”

Bir başka meclis üyesi de şöyle söylemiştir:

“İhtisas komisyonlarında uzmanlığı olanlar yer alsın. Tamam. Ama bir yere kadar... Kentini seven ve yürekli, doğru kişilere ve anlayışa daha çok ihtiyaç var.”

Pek çok katılımcı, kadınların ve gençlerin, yerel siyasete daha fazla ilgi duymasını, bu adaylara listelerde daha fazla yer verilmesini ve mecliste daha fazla sayıda olmasını istemiştir. Diğer taraftan, bu konudaki destek mekanizmalarının azlığına dikkat çekilmiştir. Mevcut sistemin serbest çalışan ve işini kurmuş gençlere açık olduğu, maddi birikimlerinin ve sosyal sermayelerinin yetersiz olması nedeniyle genç aday sayısının düşük olduğu dile getirilmiştir.

Yukarıda dile getirilen birçok hususun ana muhatabı, siyasi partilerdir. Uygun ve iyi adayları bulmak, yasal düzenleme konusu olmaktan ziyade siyasi partilerin çözmesi gereken konulardır. Kadınların ve gençlerin teşvik edilmesi ve bu kişilere listelerde yeteri kadar yer verilmesi konusunun da, yine öncelikle partiler tarafından çözülmesi gerekir. Buna yönelik parti kotaları belirlenebilir. Siyasi partiler kanunu ve yerel seçim yasasında da, partileri buna zorlayacak veya tüzüklerinde kadınlar ve gençler için uygun kurallara (kota vb.) yer vermelerini gerektirecek hükümler konulabilir.

Proje çalışmasına katkı veren ve karşılaştırmalı bir rapor (2021) hazırlayan Valmorbidada da, meclis üyelerinin niteliği ve doğru adayların listelere dahil edilmesi konusunun Avrupa'da da önemli bir sorun olduğunu belirtmiş ve cinsiyet kotası dışında özel kurallar olmadığına işaret etmiştir. İyi adaylar bulmanın aday listesini hazırlayan partilerin ve toplumun sorumluluğunda olduğunu altını çizmiştir. Ön seçim yapılmasının ve tercihli liste kullanılmasının bu konuya olumlu katkı sağlayabildiğini belirtmiştir.

Adaylık bağlamında bir diğer konu kamu görevlileridir. Kamu görevlilerinin yerel seçimlerde aday olabilmesi için memuriyetten istifa etmesi gerekmektedir. Bir memur, belediye başkan adaylığı için istifa etmeyi düşünebilir. Aday olamaz veya seçilemezse tekrar görevine geri dönebilir. Ancak normal şartlarda, bir memurun, maaşını bırakarak meclis üyeliği için aday olması beklenemez. Dolayısıyla memuriyetten meclis üyeliğine geçiş pratikte pek görülen bir durum değildir. Bu durum, meclis üyeliğini, sadece belirli grupların erişimine (serbest meslek mensuplarına, esnaflara, kendi işinde çalışanlara, emeklilere vb.) açık hale getirmekte, kamu görevlilerine ise *fiilen* kapatmaktadır.

Proje toplantılarında, kamu görevlilerinin, memuriyetle meclis üyeliği görevini *birlikte yap* yapamayacağı hususu tartışmaya açılmıştır. Buna ilişkin tepkiler üç grupta toplanabilir. Bazı katılımcılar, bu öneriye *olumlu* yaklaşmış ve bunun *meclis üyelerinin niteliğine* olumlu katkı yapabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte, hangi memuriyetlerin meclis üyeliği ile bağdaşmayacağı konusunun net biçimde düzenlenmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Buna karşılık bazı katılımcılar, memuriyetin *tarafsız* olarak sürdürülmesi ve *sürekli* bir iş olması gibi gerekçeleri öne çıkararak bu öneriye katılmamıştır. Diğer bazı katılımcılar ise bu öneriye *siyasi rekabet* açısından yaklaşmıştır. Bir kişinin ya memuriyeti ya da siyaseti tercih etmesi gerektiğini belirtmiş, aynı anda iki yerde birden olunamayacağını söylemiştir. Başka bir ifadeyle, meclis üyeliği seçiminde memur-adaylarla rekabete girmek istememiştir.

Bu konuya dair tüm tartışmalar birlikte düşünüldüğünde, meclis üyeliğinin tüm kamu görevlilerine değil, ilk olarak *belirli bir kamu görevlisi grubuna açılması* yararlı olacağı söylenebilir. Bu bağlamda, üniversite öğretim elemanlarının istifa etmeden meclis üyeliğine aday olabilmesine ve yine memurluk ve üyelik görevini *birlikte yürütebilmesine* ilişkin yasal düzenleme yapılabilir. Böylece meclis üyeliği seçimlerinde aday olup seçilebilecek kesimlere yeni bir grup daha ilave edilmiş ve seçilebilme yelpazesi bir miktar genişletilmiş olacaktır. Bu durum siyasi rekabetin bir miktar artmasına ve meclis üyeliği için potansiyel aday havuzunun bir miktar genişlemesine imkan verecektir. Diğer taraftan bu yenilik, meclis üyelerinin niteliğine ve dolayısıyla meclis ve komisyon çalışmalarına da olumlu katkı yapabilir. Mevcut mevzuatta öğretim elemanlarının siyasi partilere üye olabilme hakkına sahip olduğu düşünüldüğünde, önerilen yenilik mevzuattaki düzenleme ile de uyumlu olacaktır.

Yerel seçimlerde karşımıza çıkan yeni bir olgu da, seçim ittifaklarıdır. Seçim ittifakları, 2019 yerel seçimleriyle birlikte, yerel seçim sürecine dahil olmuştur. Ancak seçim ittifakla-

rına ilişkin hukuki altyapı ulusal seçimler için düzenlenirken, yerel seçimlerle ilgili kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle ittifaklar fiili olarak işletilmiştir. Seçim ittifakları, bazı yeni zorlukları da beraberinde getirmiştir. Liste pazarlığı, artık sadece parti içinde değil, ittifak içinde ve partiler arasında yaşanmaktadır. Ayrıca seçim ittifaklarında, farklı hassasiyetleri bir arada yönetmekten kaynaklanan güçlükler ortaya çıkmıştır.

2.2. Parti İçi Demokrasi ve Ön Seçim

Seçim sürecinin başında birçok aday adayı vardır. Ancak bunlardan sadece bir kısmı başkan veya meclis üyesi aday olabilir. Bu bağlamda aday adaylarının listelere yerleştirilme süreci ve burada kullanılan yöntemler, konunun önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Yapılan toplantılarda, bu yöntemlerin iki grupta toplanabileceği görülmüştür. Bunlardan biri oldukça yaygın bir yöntem iken diğerinin uygulama alanı sınırlıdır.

- *Yaygın yöntem*: Adayların tamamen partinin inisiyatifinde (temayül yoklaması vb. yöntemler) belirlenmesi.
- *Sınırlı uygulama*: Adayların önseçimle desteklenmiş formüller (fermuar sistemi vb. yöntemler) kullanılarak belirlenmesi. Bu uygulamada siyasi parti, listenin bazı sıralarındaki adayları belirleme hakkından feragat etmekte ve bu sıralar ön seçimle gelecek adaylara ayrılmaktadır.

Bu yöntemler, belediye başkan adaylarının belirlenmesi süreci için de geçerlidir. Başka bir ifadeyle, başkan adayları için de sınırlı sayıdaki örnekte ön seçime başvurulmaktadır.

Bazı katılımcılar, Türkiye’de parti içi demokrasinin *zayıf* olduğuna, aday belirleme yöntemlerinin *fazla merkezi* olduğuna dikkat çekmiş ve bu durumu eleştirmiştir. Bir görüşme-ci bu durumun önemine şu şekilde dikkati çekmiştir:

“Parti içi demokrasi dikkate alınmadan ve parti yapıları demokratikleştirilmeden, diğer konularda ilerleme kaydetmenin zor olacağı bilinmelidir.”

Bir başka katılımcı ise şu şekilde görüş belirtmiştir:

“Seçim ve aday listelerinin belirlenmesi konusu, yasalarda parti içi mesele olarak düzenlenmiş durumda. Güçlü parti liderliği, delegelik sistemi, parti disiplini ve parti içi demokrasi sorunlarının varlığı, seçim süreçlerinde ve listelerin belirlenmesinde çeşitli sorunlara yol açmaktadır.”

Seçim kanunlarına bakıldığında (2972/10, 2820/37), aday adaylarının listelere seçilme yönteminin parti tüzüklerine bırakıldığı görülmektedir. İlgili madde şöyledir:

“Siyasi partiler, ... adayların tespitini ... tüzüklerinde belirleyecekleri usul ve esaslardan herhangi biri veya birkaçı ile yapabilirler.”

Partiler, tüzüklerindeki hükümlere göre, kabaca yukarıda özetlenen iki yöntemden birine göre adaylarını belirlemektedir. Ancak ortaya çıkan fotoğraf çok demokratik değildir. Katılımcılardan biri bu fotoğrafı şu şekilde eleştirmiştir:

“Biz seçilmiş diyoruz ama aslında atanmış. Biz atanmış kişileriz... Adaylar demokratik bir yöntemle belirlenmiyor.”

Yapılan toplantılarda, belediye başkanı ve meclis üyesi adaylarının önseçimle belirlenmesi hususu tartışmaya açılmıştır. Ön seçim sürecinde, belediye başkan adaylığı ile meclis üyesi adaylığı arasında önemli bazı farklar söz konusudur. Belediye başkanı adaylığında ön seçim

prosedürü daha kolay işletilebilir ve daha uygun bir yöntem olur. Meclis üyelerinde ise, bir aday listesi söz konusudur. Tüm aday listesi yerine, sadece listenin bir bölümünün veya belirli sıralarının ön seçimle belirlenmesi daha uygun bir yöntemdir.

Tüm listenin ön seçime dahil *edilmemesi* konusunda üç husus öne çıkmaktadır. Birincisi meclis çalışmalarına katkı sağlama potansiyeline sahip, özellikle teknik ve mesleki uzmanlığı olan bazı adaylar, siyasi süreçlerin çok içinde olmayabilir. Tümünüyle ön seçim yapıldığında, bu adaylar ön seçimde başarılı olamayacak, dolayısıyla listeye ve meclise giremeyecektir. Bu bir kayba yol açacaktır. İkincisi bazı adaylar, seçimden sonra, örneğin başkan yardımcısı olarak atanmak isteniyor olabilir veya komisyon başkanı/üyeliği için düşünülüyor olabilir. Bu tür durumlar için, listelerde ön seçimle gelmeyen adaylara yer verilmesi uygun olacaktır. Üçüncüsü doğrudan nispi temsil sistemiyle ilişkilidir. Partiler, bir kentteki farklılıkları kapsayıcı bir liste hazırlamak isteyebilir. Bu amaçla o kentte azınlıkta kalan bazı farklı gruplardan adaylara da listelerinde yer vermek isteyebilir. Ancak bu tür adayların ön seçimde başarılı olma şansı azdır. Bu gibi nedenlerle meclis üyeliği seçiminde ön seçiminin, destekleyici bir yöntem olarak kullanılması yararlı bulunmaktadır.

Ön seçimle ilgili tartışmalarda, katılımcılara, belirli bir nüfusun üzerindeki belediyelerde (örneğin 20 bin veya 50 bin ve üzeri), ön seçimin yasal bir kurala bağlanıp bağlanmaması sorulmuştur. Bu ön seçimler, hakim denetiminde olacak ve partinin o bölgedeki tüm üyelerinin oy kullanabileceği şekilde yapılacaktır. Bazı katılımcılar ön seçime taraftardır, mutlaka yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise, yasal kurala bağlanmamasını, bunun yine partilerin takdirine bırakılmasını istemiştir. Bazıları ise, siyasi partilerin mevcut örgütlenme biçimi ve üyelik yapısı nedeniyle, ön seçimden beklenen yararların elde edilemeyeceği kaygısını dile getirmiştir.

Son cümledeki eleştiride haklılık payı bulunmaktadır. Bununla birlikte, ön seçim yöntemi bir kural olarak benimsendiğinde, artık oyunun kuralları değişmeye başlayacaktır. Siyasi partiler ve aktörler, bu yeni duruma göre pozisyon almaya başlayacaktır.

Ön seçim tartışmaları bağlamında, belirli bir nüfusun (örneğin 20 bin veya 50 bin) üzerindeki belediyeler için ikili bir öneri yapılabilir. 1) Belediye başkanlığı için, ön seçimi yasal bir kurala bağlamak yararlı olabilir. 2) Belediye meclis üyeliği seçiminde ise, ön seçimli yöntemleri kullanıp kullanmama takdirini partilere bırakmak daha uygun olabilir. Üç ülkeyle ilgili karşılaştırmalı bir rapor hazırlayan Valmorbidada da (2021), Fransa, İtalya ve Polonya'da belediye başkan adayları belirlenirken ön seçimin çok yaygın olarak kullanıldığını ifade etmiştir.

Vurgulamak gerekir ki, parti içi demokrasi tartışmaları önemlidir. Modern demokrasiler, bir *partiler demokrasisidir* (Kükner, 2014). Demokratik süreçler ve kurumlar, partiler vasıtasıyla çalışır. Siyasi partilerin demokratik süreçlerin işleminde vazgeçilmez kurumlar olması başka şeydir, partilerin kendisinin demokratik olup olmaması başka şeydir. Siyasi partiler demokrasinin sahibi değil kolaylaştırıcısıdır; demokrasiyi işlevsel olarak hayata geçirici siyasi aktörlerdir. Demokrasinin sahibi toplumdur. Eğer bir toplum partilerini demokratikleştirmeyi başaramazsa, demokratik kurumlarını ayakta tutmakta sorunlar yaşamaya başlayacaktır.

2.3. Tercihli Oy, Kontenjan Adaylığı ve Seçim Barajı

Yerel seçim sürecinde partiler, meclis üyeliği için aday listelerini belirledikten sonra, bu listeleri ilçe seçim kurullarına teslim etmektedir. Bu listeler *sabit ya da kapah* listedir, her adayın listedeki sırası sabittir. Başka bir ifadeyle yerel seçim kanunu, *tercihli oy yöntemi*ni değil, *kapah liste yöntemi*ni benimsemektedir. Dolayısıyla seçmen, bir partinin listesini bütün olarak kabul etmekte, listedeki herhangi bir aday için tercihini belirtememektedir. Katılımcılardan biri bu duruma ilişkin eleştirisini “*halk ashnda seçim yapmıyor, önüne konulan listeyi onaylıyor*” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir katılımcı da “*aday listeleri sabit olduğu için, halk özgür iradeleriyle meclis üyelerini seçemiyor*” diyerek mevcut sistemi eleştirmiştir.

Yapılan toplantılarda, tercihli oy yöntemine ilişkin iki ayrı tutum ortaya çıkmıştır. Bazı katılımcılar, tercihli oy uygulamasına taraftar değildir, mevcut uygulamanın devamından yanadır. Bu görüşte olan katılımcılardan bazıları, tercihli oy yöntemine geçilse bile, bu durumun partilerin yaptığı sıralamayı çok az değiştirebileceğini düşünmektedir. Buna karşılık bazı katılımcılar tercihli oyu yani açık listeyi savunmuştur. Tercihli oyu savunanlar, bu tercihlerini birkaç nedene dayandırmıştır. Birincisi, tercihli oy, seçmene daha fazla seçenek sunmaktadır, dolayısıyla daha demokratiktir. Adaylar partinin yaptığı sıralamaya göre değil, seçmenin yapacağı sıralamaya göre seçimi kazanabilecektir. İkincisi, mevcut sistemde adayların tanınırlığı fazla değildir. Tercihli oy, adayların daha fazla tanınmasına ve ayrıca seçildikten sonra da halk-temsilci ilişkisinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Üçüncüsü, tercihli oy olması durumunda, adaylar seçim döneminde daha aktif propaganda yapmak ve seçmenle iletişime geçmek zorunda kalacaktır. Dördüncüsü, hak etmediği düşünüldüğü halde liste başlarını tutan adaylar, tercihli oy yönteminde daha az sorun oluşturacaktır. Son olarak tercihli oy, meclis üyelerin gücünü de artırabilir. Çünkü mevcut sistemde, meclis üyesinin partisine bağımlılığı yüksektir. Bu nedenle üyeler, bazen yanlışla “yanlıştır” demek zorlanabilmektedir.

Yukarıda özetlenen faydaları da dikkate alındığında, yerel seçimlerle ilgili kanunda, (1) oy pusulalarına meclis üyesi adaylarının isimlerinin yazılması ve (2) seçmenlere *aym partinin adayları arasında* tercih yapabilme hakkının verilmesine yönelik değişiklikler yapılması yararlı olabilir. Tercihli oy yönteminde seçmene, mevcut adaylar arasından bir veya iki adayı tercih etme hakkı verilebilmektedir. Seçmen, bir tercihte bulunmadan sadece parti listesine de oy verebilir. Bazı tercihli oy sistemlerinde ise, seçmene iki tercih hakkı verilmekte ve tercihlerinden birini kadın adaylar için kullanma zorunluluğu getirilebilmektedir. Örneğin Valmorbidada, Polonya ve İtalya’da yerel seçimlerde tercihli listenin başarılı bir şekilde kullanıldığını ve bu yöntemin vatandaş-aday etkileşimini, vatandaş katılımını ve adayların kalitesini artırdığını belirtmiştir. Ayrıca İtalya’da yeni uygulamaya konulan tercihli oy yöntemi, listelerde *cinsiyet dengesini sağlayacak şekilde* kullanılmaktadır. Listelerde iki tercih belirtirseniz, adaylardan biri kadın diğeri erkek olmak durumundadır. Aksi halde oyunuz geçersiz sayılmaktadır (Valmorbidada, 2021).

Ancak tercihli oy yöntemi uygulanmak istendiğinde dikkate alınması gereken bazı önemli hususlar vardır. Bu bağlamda gizli baraj ve kontenjan adaylığı hususunu dikkate almak gerekir.⁴ Tercihli oy yönteminde, meclis üyesi adaylarının tanınırlığını artırabilmek ve tercihli oy sistemini daha işlevsel hale getirebilmek amacıyla, büyük nüfuslu belediyeler

⁴ Ayrıca tercihli oy yöntemi, ilçe belediyelerinden BŞB’ye gidecek üyelerin belirlenmesi sürecine de etki edecektir. BŞB’yle ilgili konular bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki, tercihli oy yöntemine geçildiğinde bu yöntemle BŞB üyeliği ilişkisini özel olarak ele almak gerekir.

birkaç alt seçim bölgesine ayrılabilir. Ne var ki seçim bölgesi ne kadar küçülürse, gizli seçim barajı o oranda *yükselir* ve dolayısıyla temsilde adaletsizlik artar. Bu nedenle alt seçim bölgelerinin büyüklüğünü *15 civarında tutmak* yararlı olacaktır. Tablo 2, buna uygun olarak hazırlanmıştır. Tabloda tercihli oy yöntemine geçilmesi halinde, (mevcut üye sayıları temel alınarak) alt seçim bölgesi büyüklüklerine dair bir öneri sunulmaktadır. Tercihli oy yöntemine geçerken, meclis üye sayılarında bazı küçük değişiklikler de yapılabilir.

Tablo 2. Alt Seçim Bölgeleri

Meclis üye sayısı	Alt seçim bölgesi sayısı	Alt seçim bölgesi büyüklüğü
9	Tek bölge	9
11	Tek bölge	11
15	Tek bölge	15
25	İki bölge	12
		13
31	İki bölge	15
		16
37	Üç bölge	12
		12
		13
45	Üç bölge	15
		15
		15
55	Üç bölge	18
		18
		19

Yerel seçim kanunu, *kontenjan adaylığı yöntemini* kabul etmektedir. Bu düzenleme, yasaya 1988 yılında eklenmiştir (2972/10) (ayrıca bkz. Gül vd., 2014: 120). Buna göre, listenin büyük bölümü normal adaylardan oluşmakta, listenin sonuna ise kontenjan adayları yazılmaktadır. Kontenjan adaylarının sayısı, meclisin büyüklüğüne bağlı olarak, 1 ila 6 arasında değişmektedir. Başka bir ifadeyle, listenin yaklaşık %10'u kadar kontenjan adayı belirlenmektedir. Listenin normal bölümündeki adaylar, partilerin aldıkları oya göre (nispi temsil sistemi) meclis üyeliği kazanmaktadır. Kontenjan adaylarını ise sadece tek bir parti kazanmaktadır. Meclis üyeliği seçiminde en çok oyu alan parti, bütün kontenjan adaylarını kazanmaktadır (çoğunluk sistemi). Yasa koyucu, seçimde birinci gelen parti için bir *çoğunluk ödülü* öngörmüştür. Bu ödülü tek bir parti alabilir. Bu düzenleme, başkanın mecliste çoğunluk elde edebilmesini kolaylaştırma ve başkanın elini güçlendirme amacı gütmektedir.

Uygulamada çoğu zaman, aday listesinin kontenjan bölümü, belediye başkan adayının takdirine bırakılabilmektedir. Başkan adayı, birlikte çalışmayı düşündüğü kişileri buraya meclis üyesi adayı olarak yazabilmektedir. Ancak bazen seçimlerde sürprizler olur. Seçmen, bazen belediye başkanlığı seçiminde bir partinin adayına, meclis üyeliği seçiminde başka bir partinin listesine oy verebilir. Bu tür durumlar çok yaygın değildir. Genellikle partilerin yanlış aday tercihi nedeniyle veya başka bir siyasi parti adayının daha çok benimsenmesi nedeniyle, seçmen iki oy pusulası arasında tercihini farklılaştırabilmektedir. Ancak bu farklılaşma, kontenjan adaylarını da etkilemektedir. Böyle bir farklılaşma durumunda, kontenjan adaylarını başkanın partisi değil, *meclis üyeliği seçiminde* en çok oyu alan parti

kazanmaktadır. Bu durumda kontenjan adaylığı yöntemi, başkanın lehine değil *aleyhine* işlemiş olmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, bu durumun istisnai olduğunu vurgulamak gerekir. Toplantılarda bazı katılımcılar, bu özel duruma dikkati çekmiş ve kontenjan adaylarını her halükarda başkanın partisinin kazanması için yasal değişiklik yapılmasını önermiştir. Gerekçeleri, söz konusu düzenlemenin amacına da uygun olarak, mecliste başkanın elini daha güçlü hale getirmektir. Ancak bu öneriye katılmak pek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu öneri, *seçmenin* bilinçli biçimde *yapığı tercihi* (başkanlık seçiminde X Partisinin adayına, meclis üyeliği seçiminde Y Partisinin listesine) ters yüz etmektedir.

Diğer taraftan literatürde, kontenjan adaylığı yöntemi, temsil adaletini bozması nedeniyle bazen eleştiri konusu yapılmaktadır. Eğer tam bir temsil adaleti isteniyorsa, bu yöntem temsil adaletini bir miktar bozmaktadır. Ancak önceki bölümde de tartışıldığı gibi, hem temsilde adaleti hem de yönetimde istikrarı *birlikte* düşünmek gerektiğinde, birinci gelen parti için *uygun bir ödül* öngören yöntemler makul olarak değerlendirilebilir. Tablo 3'te, kontenjan adayı sayıları gösterilmektedir. Kontenjan adayı sayılarında, %10'u aşmayacak şekilde, tabloda belirtildiği biçimde küçük bir ayarlama yapmak daha makul görünmektedir.

Tablo 3. Kontenjan Adaylığı (Mevcut Durum ve Öneri)

Üye sayısı	Mevcut durum		Öneri	
	Kontenjan sayısı	Yüzde (%)	Kontenjan sayısı	Yüzde (%)
9	1	11,1	1	11,1
11	1	9,1	1	9,1
15	2	13,3	1	6,7
25	3	12,0	2	8,0
31	4	12,9	3	9,7
37	4	10,8	3	8,1
45	5	11,1	4	8,9
55	6	10,9	5	9,1

Konunun ele alınması gereken başka bir boyutu, kontenjan adaylığı yönteminin alt seçim bölgesi ve tercihli oy yöntemiyle birlikte kullanılmasında ortaya çıkmaktadır. Eğer tercihli oy yöntemi iki-üç alt seçim bölgesiyle birlikte uygulanacak ise, kontenjan adaylarını alt bölgelere dağıtmak yerine, *ayn bir liste* halinde düzenlemek daha isabetli olacaktır. Tüm alt seçim bölgelerinde *en çok oy alan* partinin kontenjan listesi seçimi kazanmış olur.

Yerel seçim sisteminin en sorunlu yönlerinden biri, yerel seçim kanunundaki *seçim barajıdır*. Onda *birlik çıkarmalı baraj*, yukarıda kapsamlı biçimde ele alınmış ve eleştirilmişti. Yukarıda ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi onda *birlik çıkarmalı baraj*, hem eşit oy ilkesine hem temsilde adalet ilkesine hem de Anayasaya aykırıdır. Bu bölümde onda *birlik barajın* niteliği ve etkileri üzerinde tekrar durulmayacak, sadece toplantılardaki katılımcıların görüş ve önerileri kısaca paylaşılacaktır.

Katılımcıların görüşleri özetle iki noktada toplanabilir. Birincisi yerel seçimlerdeki baraj, klasik bir baraja dönüştürülmelidir. İkincisi baraj çok yüksektir, makul bir seviyeye indirilmelidir. Hatta bazı katılımcılar, yerel seçimlerde hiç baraj konulmamasını önermiştir.⁵ Dolayısıyla yerel seçimlerde onda *birlik çıkarmalı baraj* yerine makul bir seçim barajı konulması, temsilde adalet ilkesi açısından daha uygun olacaktır. Bu seçim barajının kabul

edilebilir oranı, %3 ila %5 arasında değişmektedir. %5'in üstündeki barajların demokratik niteliği kuşkuludur. Bu nedenle seçim barajının oranı düşük düzeyde tutulmalıdır. Türkiye bu sorunu artık geride bırakmalıdır.

SONUÇ

Türkiye 1963'ten bu yana belediye meclis üyeliği seçimlerinde nispi temsil sistemini benimsemiştir. Bu çalışmada vurgulandığı gibi, *seçim sistemiyle parti sistemi arasında yakın bir ilişki* vardır. Nispi temsil sistemini içeren seçim yöntemleri, *çok partili siyasi sistemlere* daha uygundur.

Türkiye'de seçim sistemleri zaman zaman tartışılrsa da bu tartışmalarda iki husus dikkati çekmektedir. Birincisi bu tartışmalar genellikle ulusal seçimlerle sınırlı yürütülmektedir. Halbuki yerel seçim sistemine ilişkin tartışmaların da gündemde hak ettiği yeri alması gerekmektedir. İkincisi bu tür tartışmalarda seçim sisteminin demokratikliğini artıracak yöntemlerden ve ilkelerden ziyade, kısa vadeli pragmatik siyasi çıkarlar daha baskın olabilmektedir. Doğru olan davranış biçimi, seçim sistemiyle ilgili tartışmaların demokratik yöntemleri çoğaltıcı biçimde yapılması ve muhalefet partilerinin de bu tartışmaların içinde yer almasıdır.

Türkiye'de yerel seçimleri düzenleyen yasa 1984 tarihlidir. Bu yasa nispi temsil sistemini benimsiyor olsa da mevcut seçim sistemi, temsilde adaleti değil yönetimde istikrarı sağlama amacına uygundur. Yerel seçim yasasındaki en sorunlu düzenlemelerden biri, *onda birlik çakarmah baraj* yöntemidir. Çalışmada bu yöntem geniş biçimde tartışılmış ve eleştirilmiştir. Bu yöntemin eşit oy hakkına, temsilde adalet ilkesine ve Anayasanın seçimlerle ilgili temel kuralına *aykır olduğu* ifade edilmiştir. Bu bağlamda yerel seçimlerdeki barajın klasik seçim barajına *dönüştürülmesi* ve ayrıca bu eşğin %3'e veya %5'e *düşürülmesinin* uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Seçim sistemleri, içinde *birçok alt tekniği* barındırmaktadır. Bu teknikler kimlerin nasıl aday olabileceğinden, seçmenlerin nasıl oy kullanacağına ve seçimi hangi adayların nasıl kazanabileceğine kadar bir dizi unsuru içermektedir. Diğer taraftan seçimlerdeki temel aktör siyasi partiler olduğu için, parti içi demokrasi tartışmaları da seçim sistemleri bağlamında gündeme gelmektedir. Çalışmada bu konularla ilgili olarak kimlerin aday olduğu, listelerin nasıl oluşturulduğu, ön seçim, tercihli oy, kontenjan adaylığı vb. çeşitli konularda çeşitli tartışmalar yapılmış ve somut öneriler getirilmiştir. Bu önerilerin tartışılmaya değer olduğu ve yerel seçim sisteminin demokratikliğinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan seçim sistemi, sadece temsil konusuyla sınırlı bir etki doğurmamaktadır. Temsil sistemi, meclis üyelerinin gücü ve etkinliği üzerinde de doğrudan etki sahibidir. Örneğin temsili niteliği zayıf olan bir belediye meclisi, karar verme ve denetim işlevlerini yerine getirirken çeşitli zafiyetler gösterecektir. Çünkü temsil yapısı, bir meclis için *temel zemini* ifade etmektedir (Arıkboğa, 2014: 38). Bu zemin ne kadar sağlam olursa, bu durum meclis faaliyetlerine ve demokratik süreçlere olumlu yansıtacaktır.

Bu nedenle yerel seçim sistemine ve belediye meclislerinin temsil yapısına gerekli önemin verilip verilmemesi, aynı zamanda belediye meclislerine yeterli önemin verilip verilme-

⁵ Yukarıda değinildiği gibi, hiç baraj konulmasa bile, örneğin 15 üyeli bir mecliste yaklaşık %4 oranında gizli bir baraj oluştuğu bilgisini hatırlatmak gerekir.

diğinin bir göstergesi olarak da okunabilir. Belediye meclisi de belediye başkanlığı kadar önemli bir kurumdur. Her iki kurumun da düzgün ve etkili çalışması, belediyelerin iyi yönetilmesine katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla yerel seçim ve temsil sistemindeki sorunların çözülmesi ve sistemin demokratik niteliğinin artırılmasına dönük çalışmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ö. (2002), “Türkiye’de Uygulanan Yerel Seçim Sistemlerinin Evrimi”, *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, (Ed. B. A. Güler ve A. Sabuktay), Ankara, TODAİE.
- Akbulut, Ö. (2004), “Yerel Seçimlerin Yerelliği”, *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, (17-18), s. 1-9.
- Alkan, A. (2005), *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet*, Ankara: Dipnot.
- Arıkoğa, E. (2008), “Yerel Yönetimler ve Organları: Organlar Arası İlişkilerin Üç Boyutlu Analizi”, *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, (Ed. Recep Bozlaşan ve Yüksel Demirkaya), İstanbul: Nobel.
- Arıkoğa, E. (2012), “Belediye Meclislerinde Karar Verme Sürecinin Temel Dinamikleri”, *Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme*, (Ed. Özgür Önder ve Fatih Kırışık), Ankara: Orion.
- Arıkoğa, E. (2014), “Belediye Meclislerinin Güçlendirilmesine Dair Öneriler”, *Mimar ve Mühendis Dergisi*, (76), s. 38-40. <https://mimoza.marmara.edu.tr/~earikboga/yayin/meclis.pdf>
- Arıkoğa, E. (2019), “Belediye Meclislerinde Kadın Üyeler: 2014 Yerel Seçimlerinde Yükselişin ve Değişimin İzini Sürmek”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (11) 1, s. 21-34.
- Çitçi, O. (2005), *Yerel Seçimler Coğrafyası*, Ankara: TODAİE.
- Gül H., H. M. Kiriş, N. Negiz ve İ. Gökdayı (2014), *Türkiye’de Yerel Yönetim ve Yerel Siyaset*, Ankara: Detay.
- Kamalak, İ. (2013), “Yerelin Yerel Seçimlere Etkisi: Belediye Başkan Adayları Üzerinden Bir İnceleme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (3), s. 419-446.
- Kamalak, İ., H. M. Kiriş ve H. Gül (2013), “Türkiye’de Siyasal Partilerin Belediye Başkan Adayı Belirleme Etkinliğinin 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, (22) 3, s. 1-30.
- Kösecik, M. (2005), “Türkiye’de Yerel Seçimler”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I*, (Ed. H. Özgür ve M. Kösecik), Ankara: Nobel.
- Kösecik, M. (2011), *Turkish Local Electoral System*, (LAR II Report).
- Kükner, B. (2014), “Siyasal Partiler ve Demokrasi: Parti İçi Demokrasi”, *Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2), s. 103-150.
- Lijphart, A. (2006), *Demokrasi Motifleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, (Çev. G. Ayas ve U. U. Bulsun), İstanbul: Salyangoz.

Negiz, N. (2012), “Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 21 (2), s. 1-23.

TBMM (2020), *Dünyada Seçim Sistemleri*, (K. Candan, M. Solak ve M. Bilgin), Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları.

Turan, A. E. (2008), *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Üzmez, U. (2020), *Yerel Seçim Sistemi*, Ankara: Nobel.

Valmorbida, A. (2021), *Comparative Assessment of Municipal Councils and Local Electoral System (France, Poland, and Italy)*, (LAR III Report).

EKLER

Ek 1: Yapılan odak grup görüşmeleri hakkında özet bilgi

Odak Grup Görüşmeleri (Hedef Gruplar ve Görüşme Tarihleri)

Odak Gruplar	Hedef Gruplar	Görüşme Tarihleri
OG 1	Büyük metropoller grubu (İstanbul ve İzmir BŞB Meclisleri)	23.03.2021
OG 2	Merkez – çevre ilçeler arası büyük nüfus farklılığı grubu (Eskişehir ve Gaziantep BŞB Meclisleri)	25.03.2021
OG 3	Belediye meclisleri (büyükşehir/büyükşehir ilçe)	30.03.2021
OG 4	Büyükşehir dışındaki belediye meclisleri (il/ilçe)	13.04.2021
OG 5	Akademisyenler	19.04.2021
OG 6	STK’lar	20.04.2021
OG 7	Cumhurbaşkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)	26.04.2021

Ek 2: Yapılan bölgesel toplantılar hakkında özet bilgi

Bölgesel Toplantılar: Kapsamdaki İller, Toplantı Tarihi ve Yeri

Bölgesel Toplantılar	Kapsadığı iller	Toplantı Tarihi	Toplantı Yeri
BT 1	İstanbul, Ankara, İzmir	11.06.2021	Zoom (Online)
BT 2	Samsun, Sakarya, Erzurum, Konya, Şanlıurfa	18.06.2021	Zoom (Online)
BT 3	Bursa, Kocaeli, Tekirdağ, Eskişehir	30.06.2021	İstanbul / Hilton Otel
BT 4	Balıkesir, Aydın, Manisa, Denizli, Muğla	02.07.2021	İzmir / Swissotel Büyük Efes
BT 5	Trabzon, Malatya, Ordu, Kahramanmaraş, Kayseri	12.07.2021	Antalya / Akra Otel
BT 6	Antalya, Adana, Gaziantep, Mersin, Hatay	14.07.2021	Antalya / Akra Otel